

*Карпенко Н. А.,**доцент кафедри філології, перекладу та мовної комунікації
Національної академії Національної гвардії України**Коваль А. В.,**доцент кафедри філології, перекладу та мовної комунікації
Національної академії Національної гвардії України**Риб'як В. В.,**старший викладач кафедри філології,
перекладу та мовної комунікації
Національної академії Національної гвардії України*

НЕВИПРАВДАНЕ ОЧІКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО У ПРОМОВАХ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. Стаття присвячена поняттям гумор та невинуватому очікуванню як засобу його реалізації у мові. У дослідженні схарактеризовано поняття «комічне» та «гумор» та виявлено особливості прийому невинуватого очікування, що є ефективним засобом привертання та утримання уваги слухачів під час виголошення промов.

Ключові слова: гумор, комічне, невинуватого очікування, промова.

Постановка проблеми. Комічний ефект виступає об'єктом наукових робіт у різних сферах: філософії, психології, соціології, антропології. Лінгвістика не є винятком і попри посилену увагу дослідників до питання про роль та види комічного у художній літературі, в останні десятиріччя у зв'язку зі зростаючою популярністю телевізійних шоу, відеоматеріалів у мережі Інтернет, вербальні засоби комічного привертють увагу науковців усе частіше.

Актуальність роботи зумовлена недостатньою кількістю праць, присвяченим питанню засобів створення комічного, та необхідністю системного аналізу комічного як важливої складової успішного публічного виступу; потребою комплексного, системного вивчення особливостей прагматичного впливу, що здійснює адресант повідомлення на адресата за допомогою лінгвістичних засобів реалізації комічного й когнітивних принципів декодування комічної інформації.

Мета статті схарактеризувати основні засоби створення комічного в англійських публічних виступах, а також встановити роль ефекту невинуватого очікування як одного з таких засобів.

Об'єктом дослідження є комічний ефект у сучасних англійських публічних виступах.

Предметом дослідження є ефект невинуватого очікування як засіб створення комічного в англійських промовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Засоби створення комічного у різних типах тексту привертати увагу таких науковців, як Л. В. Азарова, А. С. Болдирева, С. А. Колесниченко, С. І. Сотнікова та ін. Гумор перебуває у центрі уваги багатьох лінгвістів, у тому числі англійських та американських учених С. Атгарда, А. Кестлера, В. Раскіна, У. Фрая тощо. Попри посилену увагу науковців до категорії «комічне» проблема ідентифікації засобів, що уможливають реалізацію гумористичного ефекту, лишається недостатньо дослідженою та такою, що потребує більш системного аналізу. Це стосується насамперед встановлення взаємозв'язку лінгвістичних та позалінгвістичних аспектів комічного ефекту, визначення ролі елемента

несподіваності у породженні гумору. Зауважимо, що малодослідженість засобів створення комічного зумовлена його природою, що її важко пояснити з наукової точки зору, а психологи, соціологи, які працюють у відповідному напрямку, досі визнають проблему надання дефініції поняттю «гумор».

Виклад основного матеріалу. Здатність переконливо впливати на аудиторію відіграє важливу роль у нашому житті та є необхідною умовою для успішної кар'єри. Гумор у публічних промовах – це ефективний спосіб інформувати, переконувати, встановлювати і підтримувати контакт з аудиторією, завоювати її прихильність і повагу. Крім того, він допомагає подолати страх перед аудиторією, психологічно налаштуватися на успіх самому мовцю. Найголовніше, що комічне здатне зробити промову більш ефективною, адже мовець і слухачі завдяки сміху здатні виразити свої приховані почуття, подолати бар'єр непорозуміння, стати ближче один до одного.

Майже жодна промова не обходиться без жартів, що є надзвичайно ефективним засобом утримання уваги слухачів, що передусім пояснюється фізичними процесами, які активізуються в організмі під час сприйняття повідомлюваного.

Отже, широке використання засобів створення комічного у публічних промовах є запорукою успішного виступу та сприяє досягненню ілюктивної мети мовця, кращому засвоєнню інформації слухачами, він є одним з найпотужніших способів привертнути увагу аудиторії, що водночас підсилює мотивацію слухачи зміст повідомлення. Зміст комічного спонукає адресата до активного процесу мислення, а не лише сприйняття готового, нерелективного розуміння [1].

Під час вивчення категорії комічного необхідно пам'ятати, що у багатьох роботах часто змішуються види комічного (гумор, іронія та сатира), його жанри (жарт, епіграма, карикатура тощо) та засоби створення комічного (гра слів, гіперболізація тощо). Важливо пам'ятати, що види комічного розрізняються, насамперед, за типом оціночної орієнтації (знак, інтенсивність). Жанри та прийоми комічного пов'язані з формою вираження. Жанр визначає вербальна форма. Кожний вид комічного може реалізовуватися у різних жанрах. В англійських джерелах поняття гумор (humour) вживається частіше, ніж комічний ефект, і має широке значення, а не є різновидом комічного. Гумор слугує засобом порозуміння та встановлення зв'язку між мовцем та аудиторією, разом із тим він стимулює того, хто проголошує на подальшу ефективну комунікацію та слугує індикатором успішності промови.

Засоби створення комічного ефекту, що ними послуговуються мовці під час публічних виступів, різноманітні. Як правило, класифікації таких засобів базуються насамперед на матеріалі художніх творів. Проте спроби категоризації цього явища в усному мовленні неодноразово з'являлись у наукових роботах сучасних дослідників. Так, Сьюзен Дагдейл у своїй книзі про гумор та ігри у публічних виступах [3] запропонувала такі типи вербального гумору: *pun fun* (гра слів); *innuendo or double entendre* (натяк, часто на сексуальну тематику); *malapropism* (невірне використання слів, що створює комічний ефект: *We can always be able. Ми завжди можемо змогти.*); *spoonerism* (навмисна або ненавмисна перестановка звуків: *queer dean* замість *dear queen*); *mixed metaphor* (поєднання двох відомих кліше: *We can talk until the cows turn blue.* Поєднуються дві відомі фрази, які значать те й саме *говорити без угаву: talk until the cows come home; talk until we are blue in the face*); *joke* (жарт); *extended or running gag* (кумедна ситуація або фраза, яку мовець багаторазово повторює протягом всього виступу); *shaggy dog story* (нудний, довгий жарт, комічний ефект якого базується на його безглузді); *parody* (пародія); *satire* (сагира); *irony* (іронія); *overstatement* (перебільшення); *understatement* (применшення); *statements of the obvious* (ствердження очевидного: *The water is very wet. Вода дуже волога*); *exclusive humour* (гумор, зрозумілий певній групі людей, часто містить жаргонізми); *absurdity* (абсурд); «звукові стилістичні прийоми (алітерація, асонанс, ономатопія, рима тощо).

Аналіз англійських наукових статей дозволив виявити ще одну спробу систематизувати типи розмовного гумору. Авторка представила перелік загальних типів/категорій вербального гумору, зауважила при цьому, що такі категорії можуть зливатися або розподілятися на підвиди у залежності від критеріїв, що беруться до уваги [2]: *lexemes* (лексми); *phrasemes* (фраземи); *witticism* (кмітливе зауваження); *retorts* (спритна відповідь); *teasing* (кепкування); *banter* (добродушне жартування); *putdowns* (образа); *self-denigrating humour* (самоіронія); *anecdotes* (історія або приклад з життя, не обов'язково самого промовця). Жоден з наведених переліків не можна назвати остаточним, оскільки науковці не перестають шукати нових термінів для явищ, які вони досліджують.

І. А. Шишкова виділяє найбільш поширені засоби створення комічного ефекту у сучасному британському публічному мовленні: гру слів (каламбури, що базуються на полісемії, контамінації, різноманітних звукових співпадіннях), применшення, перебільшення та прийом невинного очікування.

Проведений аналіз відеофрагментів із виступами найвідатніших спікерів світу конференцій онлайн-платформи TED (відомої як TED's ideas), а також відеолекції з позитивної психології Тол Бен-Шахара, виявив, що найбільш поширеними засобами створення комічного ефекту є: 1. гра слів; 2. натяк або жарти з подвійним смислом (*double entendre*); 3. повторення вдалої фрази (*running gag*); 4. історії та приклади життя (*anecdotes*); 5. самоіронія (*self-mockery*); 6. прийом невинного очікування.

Останній із засобів видається таким, що потребує подальшого вивчення. Прийом невинного очікування ґрунтується на тому, що заключна частина висловлювання суперечить початку, таким чином створюючи комічний ефект. Сміх у цьому випадку – реакція на невинне очікування. Спочатку аудиторія налаштовується на сприйняття певної інформації, спираючись на певні стереотипи суспільної свідомості, і раптово

така ланка думок переривається суперечністю, що не збігається з очікуваним логічним завершенням висловлювання. Таке несподіване завершення може ґрунтуватися як на установлених стереотипах, так і на інформації, що її подав раніше мовець, у такому випадку штучно створюється своєрідне налаштування реципієнта на отримання конкретної неочікуваної інформації.

Так, яскравим прикладом слугуватиме побудовання анти тези шляхом використання прикметників *sustained, escalating, reciprocal, personalistic self disclosure* [4] (*безперервне, зростаюче, обопільне, персоналістичне самовиявлення*), що раптово переривається фразою *sounds romantic* (*звучить романтично*), що є цілком неочікуваним, адже жоден з наведених прикметників не викликав романтичного настрою, а навпаки радше стимулював ментальну діяльність, зважаючи на значення відповідних лексем.

Промова Майкла Кімела вже своєю назвою налаштовує на суперечливі роздуми: *Why gender equality is good for everyone – men included* [6] (*Чому гендерна рівність гарна для всіх – для чоловіків включно*). Рівноправності завжди прагнули жінки, і переконати чоловіків у тому, що це має свої переваги, здається неможливим, а тим паче, коли переконати у цьому хоче сам чоловік. Тому свою промову Кімел починає з нетипового ствердження *I'm here to recruit men to support gender equality* (*Я тут для того, щоб переконати чоловіків підтримати гендерну рівність*), що безсумнівно викликає сміх аудиторії, яка стереотипно вважала це несумісним, навіть абсурдним.

Не менш цікавим для дослідження заявленого у темі явища виявився відеофрагмент виступу Тол Бен-Шахара, в якому він розповідає, яке враження він справляв на теле- та радіоведучих під час інтерв'ю, коли його курс позитивної психології набув широкої популярності. Промовець налаштовує аудиторію на зауваження ведучих щодо його психологічних рис. Вони очікували, що він буде більш комунікабельним, відкритим, впевненим у собі. Проте останній коментатор несподівано звернувся до фізичних якостей і зауважив, що йому здавалося, що Тол мав би бути вище.

Як вже зазначалось, певні засоби створення комічного можуть зливатися разом. Простежити такий процес дозволить відеофрагмент *"The good news about PMS"* [5] (*Гарні новини про ПМС*). Сама назва говорить про те, що тема виступу стосується питання фізіологічних властивостей жінок, що разом з сексуальною тематикою раніше вважалися табу. Зараз, навпаки, вони додають «гостроти» повідомленню, привертають увагу слухачів і слугують одним із засобів створення комічного. Робін Штайн ДеЛюка зауважує, що дослідження симптомів цього синдрому, перелік яких майже нескінченний, призводить до того, що «*я можу мати ПМС, ви можете мати ПМС, парубок, що сидить у третьому ряді може мати ПМС, мій собака може мати ПМС*». Як бачимо, у прикладі ще використано прийом повторення та прийом невинного очікування, адже слухачі, безсумнівно, не думали, що почують про ПМС у чоловіка або тварини.

Висновки. Отже, побудова комічного на базі невинного очікування є не тільки релевантним та ефективним способом розмістити слухачів, а може також допомогти створити необхідні комунікативні стратегії переконання, розвінчати стереотипи, розширити погляди для пошуку нестандартних, нетипових рішень. Як мовний засіб такий прийом допоможе оратору оволодіти майстерністю слова, краще зрозуміти структуру, поповнити арсенал мовних засобів, необхідних для успішної комунікації тощо.

Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо у виявленні способів відтворення комічного в аспекті англо-українського перекладу та створенні монографії, присвяченої способам моделювання мовної гри на всіх мовних рівнях та динаміки їх розвитку у хронологічному аспекті.

Література:

1. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США: [монографія] / В. О. Самохіна. – Вид. 2-е, перер. і доп. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. – 360 с.
2. Marta Dynel. Beyond a Joke: Types of Conversational Humour / Marta Dynel // Language and Linguistics Compass 3/5. – Blackwell Publishing Ltd, 2009. – P. 1284-1299.
3. Susan Dugdale. Public speaking games. From fear to fun in 28 ways [Electronic resource] – Mode of access: <https://www.write-out-loud.com/types-of-verbal-humor.html>

Джерела ілюстративного матеріалу:

4. Falling in love is the easy part [Electronic resource] – Mode of access: https://www.ted.com/talks/mandy_len_catron_falling_in_love_is_the_easy_part#t-110193
5. The good news about PMS [Electronic resource] – Mode of access: https://www.ted.com/talks/robyn_stein_deluca_the_good_news_about_pms/up-next
6. Why gender equality is good for everyone – men included [Electronic resource] – Mode of access: https://www.ted.com/talks/michael_kimmel_why_gender_equality_is_good_for_everyone_men_included#t-252142

kimmel_why_gender_equality_is_good_for_everyone_men_included#t-252142

Карпенко Н. А., Коваль А. В., Рибяк В. В. Неоправданное ожидание как средство формирования комического в речах на английском языке

Аннотация. Статья посвящена понятиям юмор и неоправданному ожиданию как средству его реализации в языке. В исследовании охарактеризовано понятие «комическое» и «юмор» и выявлены особенности приема неоправданного ожидания, которое является эффективным средством обратить и удержать внимание слушающих во время произнесения речей.

Ключевые слова: юмор, комическое, неоправданное ожидание, речь.

Kaprenko N., Koval A., Rybiak V. Defeated expectation as a means of creation of comic in English speeches

Summary. The article is devoted to the notions “humour” and “defeated expectation” as a means of its rendering into language. The notion “comic” and “humour” are characterised in the study, features of defeated expectation technique which is an effective way to attract and keep audience’s attention while making speeches were pointed out.

Key words: humour, comic, defeated expectation, speech.